

הַחֶכֶם הַיּוֹמִי

בקרוב חכמים תלין

לימוד תורה לחג שבועות

אהבת ישראל

צדקה ומרפא

מסורת אבות

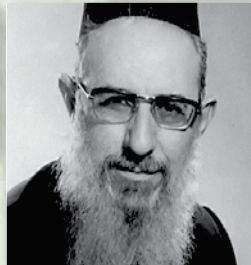
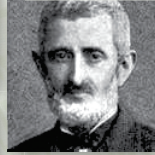
מנהג ישראל

גאולת ישראל

בין ישראל לעמים

כל ישראל חברים

ALLIANCE ISRAËLITE UNIVERSELLE

החכם היומי

מסורת שאי אפשר לשכוח

החכם היומי הוא מאגר מידע אינטרנטי נגיש על חכמי ישראל בדורות האחרונים ודברי תורתם בנושאים של 'אהבת ישראל', 'צדקה ומרפא', 'לימוד תורה', 'מנהג ישראל', 'מסורת אבות', 'גאולת ישראל', ו'בין ישראל לעמים', בכל יום נלמד דף על חכם אחר, שאותו יום הוא מועד פקידתו.

מאגר המידע מהווה תשתית ללימוד יומי בבתי כנסת, קהילות ובתי ספר. יום ועוד יום נאסוף את אבני הזיכרון שהתפזרו, ונבנה לנו ממנו בניין עדי עד. יסודתו בהררי קודש, וראשו מגיע השמימה.

ויהי רצון מלפני א-לוהי השמיים לקיים לנו את כל חכמי ישראל, קדושים אשר בארץ המה, בכל מקומות מושבותיהם, וזכותם תעמוד לנו בזה ובבא.

חוברת זו היא שלישית בסדרת חוברות שיאירו דבריהם של החכמים על אהבת ישראל, לימוד תורה, צדקה ומרפא ועוד.

לימוד תורה לחג השבועות

מנהג חסידים ראשונים, שלא היו ישנים בליל חג השבועות, והיו עמלים בתורה ואומרים: נבוא לרשת ירושה קדושה, לנו ולבנינו, בשני עולמות. ואותו לילה כנסת ישראל מתעטרת עליהם, ובאה להזדווג בו במלך, ושניהם מתעטרים על ראש אלו שזוכים לכך. (זוהר, פרשת אמור, דף פח עמוד א)

ותיקנו רבותינו המקובלים, סדר הלימוד בלילה הזו: תחילה תורה נביאים וכתובים, ואחר כך המדרש, ואחר כך האדרא רבא. (בן איש חי, הלכות שנה ראשונה, פרשת במדבר, אות ד)

וטוב ונכון לחוש לדבריהם ללמוד התיקון בכנופיא ובחבורה. ואם רוב הצבור קוראים התיקון, אין ראוי ליחידים לפרוש מהם, וללמוד תלמוד או רמב"ם, וכמו שאמרו חז"ל: "לא יהא אדם עומד בין היושבים או יושב בין העומדים, ולא קורא מקרא בין השונים משנה, ולא שונה משנה בין הקוראים מקרא. כללו של דבר אל ישנה אדם ממנהג הבריות". (שו"ת יחוה דעת, חלק ג, סימן לב)

ולא באנו לשנות ממנהג אבותינו, ולא כלום, אלא שבשנים האחרונות מקבל תיקון ליל שבועות פנים חדשות, ורבים המתקהלים בלילה הזו, ללמוד ממקום שליבם חפץ. ויש זריזים המקדימים לפני ליל שבועות, ולומדים מעין תיקון לכלל ישראל, וחוזרים בליל שבועות ולומדים התיקון כפי שהנהיגונו אבותינו. ומצאנו בזה הזדמנות להביא לכלל ישראל, מלוא הטנא מדברי רבותינו, זכותם תגן עלינו, ללמוד וללמד, ברוב עם הדרת מלך.

וסידרנו את הלימוד כפי שלוש האשמורות. בכל אשמורה בחרנו נושא מרכזי, ולכל נושא הכנו שישה דפי לימוד. בכל דף הבאנו דבר אחד קצר מדברי חכם מחכמי ישראל בדורות האחרונים, לצדו הצמדנו ככותרת פסוק או מאמר חז"ל, והוספנו שירה חדשה או פיוט, המשוחח בדרכו עם הנושא המרכזי.

באשמורת הראשונה הנושא המרכזי הוא: "תורה היא וללמוד אני צריך"

דרכו נלמד תורה כמראה ללב האדם; תורה כצורה הסובלת כוונות רבות; תורה המתחדשת בכל דור ודור; תורה, שמתחדש בה בכל יום מעשה בראשית; תורה כדרך המשתנה, תורה הנלמדת ממקום שהלב חפץ בו, שעל דבר זה, שחשק ללמוד - בא לעולם.

באשמורת התיכונה הנושא המרכזי הוא: "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ"

דרכו נלמד שאין קבלת התורה מבלי לקבל מידות אברהם; שהלומד בלא מידות טובות יוצא ריקם; שיהא שם שמים מתאהב על ידך; איזהו תלמיד חכם?; שאנו משכימים והם משכימים - שהשלמות אינה רק בבעלי תורה; ואל בינתך אל תישען, שלא ירפה ממלאכתו, שגם כן נחשב לצורך קדושה.

באשמורת השלישית הנושא המרכזי הוא: "וכל בנייך לימודי ה', ורב שלום בנייך"

דרכו נלמד מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו; שלא נפלאות היא ממך ולא בשמים היא; שכל צמא ילך למים, שאינם של יחיד; על השומרים הסובבים התורה, ואינם מניחים ההמון להיכנס; על השמחה בדברי אגדה, המושכת את הלב להיכנס אל חדרי התורה; ועל שלום אוהבי התורה, וההבחנה בין אוהביה ללומדיה.

וכל מה שעשינו, לכבודה של תורה עשינו, ולזכות את ישראל עשינו, ומה שחיברנו בין שירה חדשה לדברי רבותינו הקדושים, זכותם תגן עלינו, שלא תעלה תקלה על ידינו, שלתקן באנו ולא להיפך. שליל שבועות הוא ליל חיבורים, ויהיה סדר לימוד זה כעיר שחברה לה יחדיו - שעושה כל ישראל חברים.

ע"ה אלי ברקת

אשמורת ראשונה: תורה היא וללמוד אני צריך

תלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף סב עמוד א

**חכם אברהם אזולאי 1570 - 1643, פאס - חברון. ב-1600 עלה לארץ ישראל.
מלמד שהתורה היא כמראה, שרואה כל אחד כפי צורתו.**

**חכם חיים יוסף דוד אזולאי 1727 - 1806, חברון - ליוורנו. ב-1960 הועלו עצמותיו לירושלים.
מלמד שאין לנקד ספר תורה כדי שהאדם יוכל לדרוש כמה כוונות.**

**חכם ששון בן משה פרסיאדו 1825 - 1903, ארג'וק - ירושלים. ב-1830 עלה לארץ ישראל.
מלמד התורה כשושנה, שבכל דור מתחדשים בה רזין עלאין.**

**חכם משה חיים אפרים מסדילקוב 1742 - 1800, מז'יבוז' - מז'יבוז'.
מלמד שמה שנתחדש בכל יום תלוי כפי עניין הסתכלותם.**

**חכם לוי סעדיה נחמני 1921 - 1995, מרקש - ירושלים. ב-1964 עלה לארץ ישראל.
מלמד שהתורה היא כדרך, המשתנה בכל מה שאתה צועד הלאה.**

**חכם אליהו הכהן 1659 - 1729, איזמיר - איזמיר.
מלמד שעל מה שחשקת ללמוד, על דבר זה באת לעולם.**

כַּמְיִים הַפְּנִיִּים לְפָנִים כִּן לֵב-הָאָדָם לְאָדָם:

משלי, פרק כז, פסוק יט

בְּלִי מְרָאָה

הוא אינו יודע

איך הוא נראה.

כבית אין לו מראה.

את עצמו לא פגש

את עצמו לא ראה.

שלומית כהן-אסיף - בלי מראה, בתוך: שוק המראות הקטנות, הקיבוץ המאוחד, תשנ"ט (1999), עמוד 9

חכם אברהם אזולאי

מלמד שהתורה היא כמראה, שרואה כל אחד כפי צורתו.

ובה תחזה, שכל מושכלות שהאדם משכיל ומעיין, ימצא הכל רומז בתורה, שהתורה היא כמו המראה המאירה זכה וברה, שכל הצורות שיעמדו כנגדה, יראה בה כל אחד כפי צורתו, כן התורה, כל אחד ואחד מראה בה פירוש כפי שכלו, ויראה בה הצורה ההיא.

כי יש בתורה שישים ריבוא פירושים, כי כל אחד משישים ריבוא נשמות קבל פירוש אחד בתורה, כפי הפשט וכפי הרמז וכפי הדרש וכפי הסוד, וכל נשמה ונשמה תפרש בתורה הפירוש שקבלה, ויראה בתורה הפירוש ההוא כמו המראה שמראה כל צורות בני אדם בה, ועם היות הצורות מתחלפות.

אהבה בתענוגים, אבות פרק ה, הוצ' אורות החיים, ירושלים, תשמ"ז (1987)

נולד בשנת ש"ל (1570) בפאס שבמרוקו. בצעירותו למד מחכמי פאס תורה והלכה, ולאחר שקנה את אוצר התורה הנגלית, החל לעסוק בתורת הנסתר.

בשנת ש"ס (1600) זכה לעלות לארץ ישראל, והוא בן 30. בדרכו ארצה נטרפה אנייתו בלב ים. חכם אברהם אזולאי ניצל, אך כל כתביו טבעו עמו. מאז עשה צורת חתימתו כצורת אנייה. הוא קבע את מושבו בעיר חברון, שם למד וביאר את תורת החכם רבי משה קורדובירו - האור יקר.

בשנת שע"ט (1619) עקב מגיפה קשה שפרצה בחברון, חכם אברהם אזולאי עזב את חברון ועלה לירושלים, ומשם עבר לעזה. עם שוך המגיפה חזר לחברון.

חכם אברהם אזולאי נפטר ביום כ"ד חשון ת"ד (1643) ונטמן בעיר חברון.

חכם אברהם חיבר חידושים רבים, חלקם עדיין בכתב ביד וחלקם יצאו לאור: 'אור החמה' - פירושי הזוהר, 'אור הלבנה' - הגהות בספר הזוהר, 'זהרי חמה' - על ספר ירח יקר, 'אור הגנוז' - סודות התורה ע"פ האר"י, 'חסד לאברהם' - דרושים ביסודות הקבלה, 'בעלי ברית אברהם' - על התנ"ך, 'אהבה בתענוגים' - על מסכת אבות.

אֲשֶׁר בְּמֵאמְרוֹ בָּרָא שְׁחָקִים, וּבְרוּחַ פִּיּוֹ כָּל צְבָאָם.
חֵק וּזְמַן נָתַן לָהֶם שְׁלֵא יִשְׁנוּ אֶת תְּפָקִידָם.

מתוך ברכת הלבנה

צריך לומר את המילה הזאת

צריך לומר את המילה הזאת שוב ושוב	שמע א- להי
א- להים	כי צריכים אנהנו
עד שהיא תאבד צורה וגוף	כי צריך אפה
עד שהיא תקבל צורה וגוף	שוב ושוב
צריך לכתב אותה עוד ועוד	עוד ועוד
א- להים	עד שנתרוקן צורה וגוף
עד שהיא תתמלא משמעות	עד שנתמלא צורה וגוף
עד שהיא תתרוקן משמעות	אבל כמה דורות היא תמתין לנו
צריך לומר ה' א- להינו	עד ששוב אליה?
צריך לומר ה' אהד	עד מתי תחכה?"

אלמוג בהר, צריך לומר את המילה הזאת, בתוך: חוט מושך מן הלשון, עם עובד, תש"ע (2009), עמוד 83

מֵרַן הַחֵיד"א, חֲכָם חַיִּים יוֹסֵף דוֹד אוּזְלָאי

מביא בשם שאין לנקד ספר תורה כדי שהאדם יוכל לדרוש כמה כוונות.

ספר תורה אינו מנוקד, כדי שיוכל האדם לדרוש, מה שירצה - כי האותיות, כשאינם מנוקדות, סובלות כמה כוונות, ומתחלקות לכמה ניצוצות, ומפני זה נצטוונו - שלא לנקוד ספר תורה.

כי משמעות כל מילה - לפי הניקוד, ואין משמעותה עם הנקוד - כי אם עניין אחד, ובלי נקוד - יוכל האדם להבין כמה עניינים נפלאים רבים ונכבדים. ... משם רבינו בחיי ...

שכל התורה שמותיו של הקב"ה והיו אותיות אלו כתובות בצירוף שמותיו יתברך.

לדוד אמת, תורת השלמים, הלכות ספר תורה סימן יג, עמוד מח, משה אהרון קעגיל, ליוורנו, תקמ"ו (1786)

נולד בשנת תפ"ז (1727) בעיר חברון למשפחת אוזולאי, שעלו מן העיר פאס במרוקו, ולמשפחת ביאלר, שעלו מאשכנז בעליית רבי יהודה חסיד. הוא למד בירושלים בישיבתו של ה'אור החיים' - החכם חיים בן עטר. לאחר מכן המשיך בלימודיו בישיבת המקובלים 'בית אל' מפי חכם יום טוב אלגאזי.

בשנת תקי"ה (1755) יצא למסעו הראשון, מבין שלושת מסעותיו כשליח דרבנן לארצות צפון אפריקה ומערב אירופה. בכל מקום אליו הגיע, בחן את אוספי הספרים, רבים מהם בכתבי יד, מהם גם העתיק בספריו.

לבסוף השתקע בעיר ליוורנו שבאיטליה, שם כתב את חיבוריו הרבים. מֵרַן הַחֵיד"א נפטר ביום י"א אדר בשנת תקס"ו (1806) ונטמן בליוורנו. בשנת תש"כ (1960) הועלו עצמותיו לארץ, ונטמנו ע"י חכם מרדכי אליהו בירושלים.

מֵרַן חַיִּים יוֹסֵף דוֹד אוּזְלָאי הוֹתִיר אַחֲרָיו כ-80 חִיבורִים בְּנושָׂאִים רַבִּים, בִּינֵיהֶם סֵפְרֵי הַלְכָה, פִּרְשְׁנוֹת וּדְרוּשִׁים כִּבְרֵכֵי יוֹסֵף - עַל הַשְּׁלַחן עֵרוֹךְ, 'אֵהֶבֶת דוֹד' - דְּרוּשִׁים, 'פֶּתַח עֵינַיִם' - אֲגָדוֹת הַתְּלֵמוֹד, 'מַחְזִיק בְּרַכָּה' - עֲנִינֵי תְּפִילָה, 'כִּיסַּא רַחֲמִים' - מַסְכְּתוֹת קִטְנוֹת, 'זֵרוּעַ יַמִּין' - מַסְכְּת אֲבוֹת. סֵפְרֵי מַסְעוֹת כִּשֵׁם הַגְּדוּלִים, וְיַמְעַגֵּל טוֹב.

כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחוּחִים, בֵּן רַעֲיָתִי בֵּין הַבְּנוֹת

שיר השירים, פרק ב, פסוק ב

יערת דבש

יערת דבש על לשונך. לְבָנָה פְּלִבְנָה.
עֲרְבוּ לִי שִׁירֵי הַגְּיוֹנָה. פִּצְחֵי לִי שִׁיר וְרִנָּה.
עֲתָה אֲמִיר לְךָ זְמַנְךָ. אַחֲרֵי בְּלוֹתְךָ עֲדָנָה.
שׁוֹשְׁנָה אֲגִדִּיל שִׁשׁוֹנְךָ. שׁוֹשְׁנָה רַעֲנָנָה.

רבי ישראל נגיארה, יערת דבש

חכם ששון בן משה פרסיאדו

מלמד שהתורה כשושנה, שבכל דור מתחדשים בה רזין עלאין.

מה השושנה שפלת הקומה ומוציאה פרחים טובים? -

כך אין התורה נמצאת אלא במי שהוא נמוך. ולא נפסקה הלכה כבית הלל אלא מצד שהם נמוכים. וגם כן לא נשתבח אדון הנביאים אלא בענווה.

וגם כן - מה שהשושנה מוציאה הפרחים מינים ממינים שונים? - כך התורה בכל דור ודור מתחדשים בה כמה רזין עלאין, וכל אחד מחכמי ישראל מניח לחברו במה להתגדל, וכל אחד מחדש מה שקבלה נשמתו, והכל הולך אל מקום אחד ו'כפטיש יפוצץ סלע'.

פרח שושנה על בראשית, הקדמת המחבר, עמוד 14. הוצ' מכון משה, תשנ"ג (1993)

נולד בשנת תקפ"ה (1825) בעיר ארג'וק שבספרד. בשנת תק"ץ (1830), והוא בן 5, עלה עם משפחתו לארץ ישראל. הם התגוררו בעיר העתיקה בירושלים, והסתופפו בחצירו של הראשון לציון חכם ישראל משה חזן.

חכם ששון בן משה פרסיאדו למד בישיבת המקובלים 'בית אל' מיסודו של חכם שר שלום שרעבי. הוא ואחיו חכם אפרים הוציאו לאור את ספרי רבנו האר"י כמו 'שער הכוונות', 'עץ חיים', 'שער הפסוקים והליקוטים', ו'שער הגלגולים'. בהיותו בגיל ששים לערך, התמנה לראש הישיבה. בזמן התפילה היו אנשים באים ממרחק רב בשביל לראות אותו מתפלל, שהיה נראה כמלאך ה' צבאות, ולשמוע קולו שהיה נעים מאוד. חכם ששון בן משה פרסיאדו נפטר ביום י"ח בניסן בשנת תרס"ג (1903), ונקבר בהר הזיתים. חכם ששון בן משה פרסיאדו חיבר ספרי קבלה רבים. ספרו 'שמן ששון' ב' חלקים הוא פירוש מקיף על כל ספרי האר"י ז"ל. ספר נוסף הוא 'פתח עיניים' פירוש על סידור חכם שלום שרעבי.

הַמְחַדֵּשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית

מתוך ברכת יוצר אור בתפילת שחרית

בפתיחת החלון בבוקר

נִכְנֵס אֹר וְהוּא חֶלְקֶלֶק

וּמֵאִיר בְּכָל זֹאת

אֵת מָה שֵׁיֵשׁ בְּיָדוֹ לְהֵאִיר.

מָה שֵׁם? מַשְׁחֹ מוֹשֵׁם

אֲנִי מִבְקֶשֶׁת, בְּתוֹךְ הַחֶדֶר

הוּא לֹא קָם.

שְׂמַחְתִּי אֵת הַתְּנוּעָה

הַפּוֹתַחַת לְרוֹנְחָה, הַמְכַנִּיסָה

לְחֶדֶר

חגיית סבג, בפתיחת החלון בבוקר, בתוך: מחמת כיסופים, ספריית פועלים, תשע"א (2011)

חכם משה חיים אפרים מסדילקוב

מלמד שמה שנתחדש בכל יום תלוי כפי עניין הסתכלותם.

'החודש הזה לכם ראש חדשים' - היינו מה שנתחדש בכל יום מעשה בראשית. וזהו: 'הזה' דייקא כי הוא בכל יום ובכל עת. 'לכם' - היינו בכם הדבר תלוי, כפי עניין הסתכלותם וחידושם בתורה כך הוא התחדשות הבריאה.

'ראש חדשים' - היינו השכל שבראש, הוא המחדש אותם כל חידושי מעשי בראשית, על ידי חידושי התורה, על ידי השכל שמכניס בתורה, ומסתכל בה.

דגל מחנה אפרים, פרשת בא, ברדיטשוב, תקס"ט (1809)

נולד בשנת תק"ב (1742) בעיירה מז'יבוז' בין פולין לאוקרינה, נכדו של הבעל שם טוב, וממשיכי דרכו. למד מפי חכם דב בער המגיד ממעזריטש ומפי 'התולדות יעקב יוסף' רבה של פולנאה. לימים כיהן כרבה של העיירה סדילקוב, ובשנת תקמ"ח (1787) חזר לבית המדרש של סבו במז'יבוז', ושימש שם כאדמו"ר לצד אחיו רבי ברוך.

חכם משה חיים אפרים נפטר בערב ל"ג לעומר ביום י"ז באייר תק"ס (1800) ונטמן באוהל סבו במז'יבוז'. לאחר מותו הדפיס בנו את כתביו ודרשותיו בספר 'דגל מחנה אפרים'. בספר מובאים דברים ששמע חכם משה חיים אפרים מפי סבו הבעל שם טוב. הספר מהווה ספר יסוד בתורת החסידות.

אֲשֶׁרֵי תִמְיַמֵי דְרֶךְ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת ה'.

אֲשֶׁרֵי נִצְרֵי עֲדָתוֹ בְּכָל לֵב יִדְרְשׁוּהוּ

תהילים פרק קיט, פסוקים א-ב

אם יוצאים מגיעים למקומות נפלאים

עם רגלים בנעלים,

עם שכל בראש

תמצא את הדרך שלך,

אל תחשוש.

אתה יכול ויודע,

מוכן ומזומן,

ואתה הוא זה שיחליט לאן.

דוקטור סוס, תרגום לעברית לאה נאור, הוצ' כתר, תש"ן (1990), עמוד 3

חכם לוי סעדיה נחמני

מלמד שהתורה היא כדרך המשתנה בכל מה שאתה צועד הלאה.

הדעת העליונה נגוזה בבריאה, ומתגלה בהדרגה, ולכל דור בעיותיו ומשאלותיו, ונדמה לאדם שהתורה אינה עוד המקור להדרכה, חס ושלום, אלא שהיא קניין ראשית הבריאה, הנקראת דרך, מה דרך זו משתנה בנופה ובהכשרתה להליכה, ובכל מה שאתה צועד הלאה, מתחדשות לפניך תשומות לב, מטעמי זהירות וזריזות.

אבל כל זה מתגלה לפניך הודות לאור, והאור הוא עצם אחד פשוט, שעל ידו אתה מגלה כל מה שלפניך, הן בחילוקי מקומות, הן בחילוקי זמנים, והן בבירה עצמה, אותו אור פשוט מימי בראשית עד היום. כך התורה היא אור, ובעדה, בכל המקומות, בכל הזמנים, ובכל הבריאה, תאיר לך, ותגלה לך פתרונות אל השאלות החדשות.

ברית הלוי, קהלת יב, עמוד רג-רד, הוצ' מכון מחשבת הלוי, ירושלים, תש"ס (2000)

נולד ביום י"א אדר תרפ"א (1921), בעיר מרקש שבמרקו. הוא למד את ראשית תורתו מפי חכם יעקב חזות וחכם אברהם אביטבול, ונסמך על ידי חכם שלום משאש. כשגדל לימד ב'אוצר התורה', ובשנת תשי"ד (1954) התמנה לרב בישיבת 'נווה שלום'. במקביל לימד תנ"ך ותלמוד בבית המדרש למורים בקזבלנקה.

בשנת תשכ"ד (1964) חכם לוי סעדיה נחמני עלה לארץ ישראל והתיישב בפתח תקוה, שם הוצעה לו משרת רבנות. הוא ויתר על המשרה לאחר זמן קצר, לטובת חברו, חכם משה מלכה. חכם לוי סעדיה עבר לירושלים, והיה ממקימי ישיבת 'אוהל מועד' בשכונת בית וגן בעיר. הוא היה שותף להקמת בית הכנסת 'בית שמואל' בשכונת שמואל הנביא ו'דרכי נועם' - מוסד להפצת תורה למבוגרים ונוער. חכם לוי סעדיה נחמני נפטר ביום ז' שבט תשנ"ה (1995) ונקבר בהר המנוחות בירושלים. הוא חיבר את 'ברית הלוי', פירוש לספר קהלת, קונטרסים כ'וענתה השירה הזו' - בעניינים אקטואליים ובגאולה.

אמר רבי: אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו הפין

תלמוד בבלי, מסכת עבודה זרה, דף יט, עמוד א

פינת רחוב בתטואן

בפנת רחוב

איש אחד עם הג'לפיה שלו

ידיו פתוחות כלפי שמים

מקבלות את השמש

ועיניו סגורות

אי אפשר הנה לדעת אם הוא מבקש נדבה או לא

אם הוא מתפלל או לא

הידיים פתוחות משך שעות

וכל העולם בידיו.

מואיז בן הראש, פינת רחוב בתטואן, בתוך: משם באתי, תשס"ח (2008), עמוד 21

חכם אליהו הכהן

מלמד שעל מה שחשקת ללמוד, על דבר זה באת לעולם.

אל תביט ותשגיח לדברי המתנגדים על מה שחשקת לעסק בתורה, בגמרא או בפשט או בדרש, באומרם לך: למה אתה מוציא כל ימיך בפרט זה של תורה ולא בפרט זה?

משום שעל מה שחשקת ללמוד, על דבר זה באת לעולם.

שבט מוסר חלק א, פרק א, סימן יג, הוצ' מפעל שבט מוסר, מנצ'סטר, ירושלים, תש"ם (1980)

נולד בשנת תי"ט (1659) בעיר איזמיר, שבתורכיה. נתעלה בנגלה ובנסתר, ונודע ברבים בדרשותיו ובספריו, עד שמרן החיד"א העיד עליו: "ורבים השיב מעוון בדרשותיו ובתוכחותיו ובמתק לשונו". חכם אליהו הכהן יצא נגד נגע הרבית באיזמיר, וביטלה כדין, מבלי להירתע מפני בעלי הזרוע בעירו. הרבה לדבר בענייני הצדקה, היה אוספה, ומחלקה לנצרכים. חכם אליהו הכהן נודע גם כבעל מופתים.

חכם אליהו הכהן נפטר ביום ח' באדר ב' בשנת תפ"ט (1729), והובא למנוחות בעיר מולדתו איזמיר. חכם אליהו הכהן חיבר למעלה משלושים חיבורים. בין חיבוריו: 'שבט מוסר' - דרשות, שיצא לאור בחייו בשנת תע"ב (1712) בקושטא, ומאו הודפס בעשרות מהדורות בכמה שפות: ערבית יהודית, לדינו ויידיש; 'מעיל צדקה' - אונטולוגיה בנושא הצדקה; 'מדרש תלפיות'; אליהו זוטא; מדרש האתמר; דגא פשרא; מנחת אליהו; אגדת אליהו; סמוכים לעד; תהילות ה'; אזור אליהו ועוד.

החייב חכה לך ויניא
חנה מזרחי שוב מקורסי
לעורני עשילי שסכה
ושבת חתולה ב' צ' ש' אשן
ידאח מה יחידו בערו ומ

האפר וני עין לא מרבענה
מט עם חמך ד' ו' ל' א' מר
האנס והפחמה הבקרוח צאן
אליט עמומא מחזאל ד' ע'
מיס אל' שותו ותבסן

א' בחת עשן עלו
זוחו וכו' יענתבא
מ' א' חייב קר ש'
בל' שוא חסנס
בקול תורה

אשמורת תיכונה: יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ

משנה, מסכת אבות, פרק ב', משנה ב'

חכם יהודה ליאון אשכנזי 1922 - 1996, אוראן - ירושלים. ב-1968 עלה לארץ ישראל.

מלמד שאין מקבלים תורת משה, מבלי לקבל מידות אברהם.

חכם ששון שנדוך עג'מי 1747 - 1830, בגדאד - בגדאד.

נושא משלו שהלומד תורה בלא מידות טובות, יוצא ריקם מן העולם.

חכם בן ציון אבא שאול 1924 - 1998, ירושלים - ירושלים.

מזהיר שתלמוד תורה ללא דרך ארץ, גורם לחילול ה' ואף בביתו.

חכם מרדכי עבאדי 1826 - 1884, חאלב - ירושלים. בשנות ה-30 לחייו עלה לארץ ישראל.

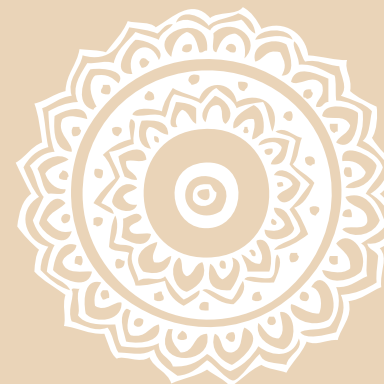
מבאר מדרגת 'תלמיד חכם', ובכללו המשמשו והלומד מוסר.

חכם משה מלכה 1911 - 1997, הרי האטלס - פתח תקוה. ב-1967 עלה לארץ ישראל.

מלמד שהשלמות אינה רק בבעלי התורה, אלא גם באנשי מעשה.

חכם יצחק צאלח מכמל 1875 - 1951, בגדאד - ירושלים. ב-1950 עלה לארץ ישראל.

מלמד שלא ירפה מלאכתו לפרנסה, שזה גם כן נחשב לצורך קדושה.

רבי יוסי אומר: מעולם לא ירדה שכינה למטה, ולא עלה משה ואליהו למרום

תלמוד בבלי, מסכת סוכה, דף ה, עמוד א

ירדה שכינה למטה מעשרה

תלמידיו של בן עמרם

זרח על בלנו אורם

באן במקהלות עם רם

וכמו ביום מתן תורה

כי יוצר המאורות

עמד בסיני להורות

את תורתו לדורות

בני אברהם ושרה

רבי דוד בוזגלו, ירדה שכינה למטה מעשרה

חכם יהודה ליאון אשכנזי, מניטו

מלמד שאין מקבלים תורת משה, מבלי לקבל מידות אברהם.

מי שעוסק בתורה ואין לו את קלסתר הפנים של אברהם אבינו - גילוי הפנים של גמילות חסדים, הפנים של מידת החסד, 'תורת חסד על לשונו' - אינו יכול לקבל את התורה.

המלאכים, האמת המוחלטת של הקדושה, אינם מוכנים לתת לו את התורה, מפני שתורה בלי דרך ארץ היא מסוכנת. משה בלי אברהם זה, כביכול, בלתי אפשרי.

אם מנתקים את תורת משה ממידותיו של אברהם, אז המלאכים מסרבים לתת לו את התורה. עניין זה חשוב מאד מכיוון שלדאבוננו, רבים מתלמידיו של משה, שלומדים תורה כתורה, כהלכה, שכחו שמשה היה בנו של אברהם. שכחו את הקשר בין מידותיו של אברהם אבינו לתורת משה.

מספד למשיח?, שער שלישי - תקופת העומר, עמוד 197, הוצ' מכון מניטו, דפוס דודו, קריית ארבע, תשס"ו (2006)

נולד ביום כ"ה סיוון תרפ"ב (1922) באוראן שבאלג'יריה. בשנת ת"ש (1940) הצטרף לתנועת הצופים היהודים, שפעלה גם כמחתרת נגד הנאצים. בתנועת הצופים קיבל את הכינוי 'מניטו', שמשמעו רוח גדולה. בשנת תש"ג (1943) גויס ללגיון הזרים של צרפת, נטל חלק בקרבות השחרור מגרמניה הנאצית, ונפצע באלזאס.

בשנת תש"ה (1945) עם תום המלחמה היגר לצרפת. כחלק ממאמציו לשקם את הקהילה היהודית בצרפת, הקים יחד עם רובר גמזון, בשנת תש"ו (1946) את בית הספר למנהיגות יהודית באורסיי. בשנת תשכ"ח (1968), לאחר מלחמת ששת הימים, עלה לארץ ישראל וגר בירושלים. הוא הקים בירושלים את מכון 'מעיינות' ומרכז יאיר' ללימודי ארץ ישראל. במקביל מסר שיעורים לתלמידים דוברי צרפתית במכון מאיר'. חכם יהודה ליאון אשכנזי נפטר בירושלים ביום ט' חשוון תשנ"ז (1996), בגיל 74, ונקבר בהר המנוחות. ספריו עוסקים בזהות היהודית לאור המדרש ומחשבת ישראל, ובהבדלים בין האמונה היהודית לדתות אחרות. בין ספריו: 'סוד העברי', 'מדרש בסוד ההפכים', 'סוד מדרש התולדות' ו'מספד למשיח?'.
21 • עמוד

יזל מים מדליו וזרעו במים רבים

במדבר, פרק כד, פסוק ז

ע

המחשבה על ילד רעב בקצה העולם

ועל צבע הכלנית

ועל צרת הזולת, בקצוי יבשות,

מתחילה לפני הקפת הראש בתפלין

היא נמשכת במיוחד בשנוגעים בה

כמו במקלדת של רבוננו של עולם

ונאבקת בכל נשימה

מאבא למקתי כך.

היום זה אינו מובן מאליו,

הסדר כאן

התהפך

יוסף עוזר, עמק יזרעאל ירושלים, הוצ' אפיק, תשע"ב 2012 עמוד 75

הכם ששון שנדוך עג'מי

נושא משלו שהלומד תורה בלא מידות טובות יוצא ריקס מן העולם.

מי שיש בידו תורה ואין בו דרך ארץ - אין תורתו כלום. ומי שיש בידו דרך ארץ בלא תורה - הלא הוא טוב ממנו, וישתווה לבעל התורה. ...

כמו הדלעות שדולים בה מים מן הבור - אם יוריד הדלעת כמה פעמים למטה, לא תוציא מים מן הבור, מפני שהיא קלה וצפה. אבל כשתניח בה אבן להכבידה, מיד יורדת ומעלה מים.

כך התורה היא המים. והדלעת הדולה בה מים היא האדם. וכל עוד שאין בו מידות טובות ודרך ארץ הוא קל וצף על פני המים ויצא ריקס מן העולם, כמו הדלעת שתצא בלא מים. אבל על ידי המידות טובות ודרך ארץ, מכבידה ומוציאה מים הרומז לתורה.

קול ששון, פרק יד - דרך ארץ, עמוד קטו, חמו"ל, ירושלים, תשמ"ד, (1984)

נולד בשנת תק"ז (1747) בבגדאד. כינויו 'עג'מי' (פרסי), ניתן לו לאחר שריפא את בנו של אחד משרי בגדאד הערבים. כאות תודה קיבל לבוש יקר עם פסים בסגנון פרסי. בשנת תקע"ב (1812) מונה כאחראי על הכתובות והקידושין בבגדאד. למעשה ליווה אדם ממותו ועד קבורתו, שכן שימש מוהל, רב מקדש ואחראי על הקבורה. הוא היה בעל קול ערב במיוחד, ושימש כחזן בבית הכנסת הגדול בבגדאד.

החכם חיבר פיוטים רבים, חלקם מושרים עד היום בקהילות יהודי עיראק. הוא היה גם אומן, שנודע בכישרונו לכתיבה תמה. בכישרונו השתמש כדי לבנות דגמים לימודיים של המקדש ושל המשכן. הוא זה שעיצב את פרוכת בית הכנסת הגדול בבגדאד בדוגמת תבנית המקדש וחלוקת הארץ לנחלות.

הכם ששון עג'מי נפטר ביום ו' טבת תק"ץ (1830) ונקבר בבגדאד.

בין חיבוריו הרבים: 'מזמור לאסף' - תפילה, דרושים ופיוטים; 'דבר בעתו' - דינים, דרושים ופיוטים למועדים, שבת, ראש חודש וחגים; 'אמרי ששון' - ספר מוסר; 'תהילה לדוד' - פירוש על פרק קמ"ה בתהלים.

שיהא שם שמים מתאהב על ידך - שיהא קורא ושונה,

ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות

תלמוד בבלי, מסכת יומא, דף פו, עמוד א

אמא

אמא שלי מנקה

את השרותים

של החוקרת הדגולה

שמחקרה על מגדר

ותפיסות פסיכואנליטיות

פוסט-סטרוקטורליסטיות

הביאו אותה

להשג המדעים

האשה הראשונה

שהתקבלה

בפרופסור מן המניין

עוד הצלחה פמיניסטית בצמרת האקדמיה.

אמא, נפתלי שם-טוב, אדומה, אנתולוגיית שירה מעמדית, הוצ' אתגר, מעין, הכיוון מזרח, 2007, עמוד 92

חכם בן ציון אבא שאול

מזהיר שתלמוד תורה ללא דרך ארץ גורם לחילול ה' ואף בביתו.

ולדאבון לב, ישנם שלומדים תורה כראוי, אולם בדרך ארץ אינם נזהרים. ומלבד חסרון הדרך ארץ גופא, לפעמים נגרם מכך חילול שם שמים.

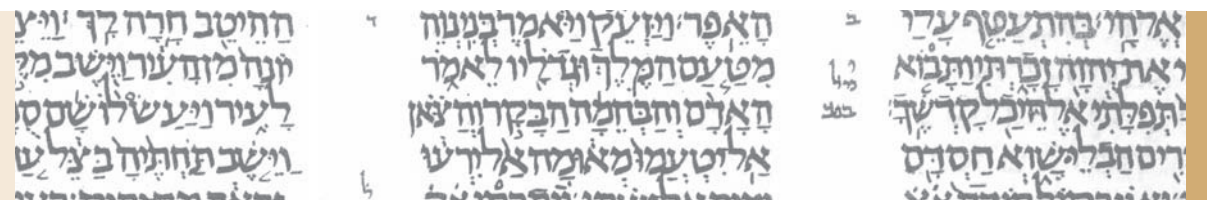
אפשר לראות זאת לעתים אף בדברים קטנים, איך יכול אדם לצעוד במקום שזה עתה עמלים בניקיונו וכיוצא בזה? ואף בתוך ביתו. אם יתפוס חלילה כמנהג הזה, יגרום לחילול ה' בתוך ביתו. וזאת מלבד אשר לדעתי אדם כזה חשוד הוא על ממונות. תכלית העניין הוא מאמרם ז"ל באבות: 'יפה תורה עם דרך ארץ', וצריך להיזהר בזה.

אור לציון שער, מאמר ב' - כבוד הזולת, דרך ארץ קדמה לתורה, עמוד קע. מכון אור לציון, ירושלים, תשנ"ה

נולד בירושלים בכ"ט בתמוז תרפ"ד (1924), בן בכור במשפחה של חמישה עשר ילדים. בילדותו, גדל בשכונת שמואל הנביא והתחנך בתלמוד התורה 'בני ציון'. בגיל 11 עבר ללמוד בישיבת 'פורת יוסף', ולמד מפי חכם יעקב עדס, חכם צדקה חוצין וראש הישיבה חכם עזרא עטיה. החברותא שלו בלימודי היה חכם עובדיה יוסף.

חכם בן ציון אבא שאול, מסר שיעורים לתלמידי חכמים ולפשוטי העם - כל ציבור כפי כוחו. בשבתות, היה מוסר שיעורים בהלכה בבית הכנסת 'אהל רחל' בירושלים. לימים התמנה, יחד עם הרב יהודה צדקה, לראש ישיבת 'פורת יוסף' והעמיד תלמידים הרבה. כמוהל, זכה להכניס אלפי ילדים בבריתו של אברהם אבינו. חיבוריו כוללים סדרת ספרים בשם: 'אור לציון', והם כוללים: שו"ת ופסקים - ג' חלקים, חידושים על מסכתות יבמות, כתובות ושביעית, וכן ספר מוסר והשקפה, 'זיכרון הדסה', שקרא על שם אשתו, מרת מסעודה הדסה. בשנת תשמ"ג (1983) חלה, סבל ייסורים, ואף איבד מאור עיניו. ביום י"ט תמוז תשנ"ח (1998), נלקח לבית עולמו, ומנוחתו כבוד בבית החיים סנהדריה בירושלים.

ואמר רבי יוחנן: איזהו תלמיד חכם? – כל ששואלים אותו הלכה בכל מקום ואומרה

תלמוד בבלי, מסכת שבת, דף קיד, עמוד א

מי לה' אתי עורך

מי לה' אתי עורך מלין יְהַבִּיר שִׁיר הַשִּׁירִים
 יִפְטִיר שִׁפְּהָ יִקְרָא אֶבְרֶךְ יִפְאָר לְעוֹשֵׂה אוֹרִים
 לִפְנֵי תַכְרַע כָּל בְּרַךְ יִשִּׁירוּ עַרְבִים וְשָׁחֲרִים
 נֶאֱמָה תְהַלֵּךְ לְיִשְׂרָאֵל יוֹם שֶׁבַת קֹדֶשׁ לַה'
 אִישִׁים דוֹדִים הָאֱהוּבִים הַקְּבָצוּ לְעֶבְדוֹ שְׂכָם
 לְקַלֵּס אֵל עַל עַרְבִים בְּקֹדֶשׁ בֵּית אֱלֹהֵיכֶם
 בְּשַׁבַּת וַיָּמִים טוֹבִים פְּרָיְכֶם תָּנוּ עֲנִיכֶם
 אִזְ תַּחֲזַקְנָה יְדֵיכֶם לַחַיּוֹת פְּנֵעַם ה'

חכם מרדכי עבאדי, מי לה' אתי עורך

חכם מרדכי עבאדי

מבאר מדרגת 'תלמיד חכם', ובכללו המשמשו והלומד מוסר.

בלומדו מן החכם, אפילו דבר אחד – יקרא תלמידו, והוא נקרא 'תלמיד חכם', רצה לומר – 'תלמיד של חכם'. ועוד, כי גם המשמש את רבו, יקרא בצד מה – 'תלמיד חכם', כי כמו שהתלמיד משמש את רבו, כן זה ישמשו.

ועוד, כי אם לומד דברי מוסר, ויודע איזה חידוש אחד, נקרא 'תלמיד חכם'.

ויכוח נעים, בתוך: מליץ נעים דף א, עמוד ב, ירושלים, תרפ"ז (1927)

נולד בשנת תקפ"ו (1826) בחאלב שבסוריה.

בצעירותו למד תורה מפי זקנו, חכם אברהם עבאדי, והתעמק בחוכמת הקבלה.

בשנות השלושים לחייו, יחד עם קבוצת רבנים מחאלב, עלה לירושלים, ובה הקימו ישיבות ומוסדות תורה, שהשפיעו והנהיגו את הקהילות הספרדיות בשכונת הבוכרים. חכם מרדכי עבאדי העמיד תלמידים הרבה, ובתוכם חכם שאול דוייק הכהן וחכם יעקב חיים ישראל אלפיייה.

חכם מרדכי עבאדי נודע גם בפיוטיו הרבים, המושרים בשירת הבקשות, ובשמחות בכל קהילות ישראל כמו הפיוטים 'מקהלות עם', 'יום זה שירו לאל' 'יודך מלך'.

חכם מרדכי עבאדי נפטר ביום ג' סיון תרמ"ג (1884).

בין חיבוריו הרבים, שחלקם עדיין גנוזים בכתבי יד: 'מעין חיים' – דרשות בלשון הזוהר, 'מעין גנים' – שו"ת, 'חן מרדכי' – חכמת הקבלה, 'נעים ומירות' – פירוש על התילים, 'מליץ נעים' ו'ויכוח נעים'.

שִׁאֲנוּ מְשִׁימִים וְהֵם מְשִׁימִים

אֲנִי מְשִׁימִים לְדַבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מְשִׁימִים לְדַבְרֵי בְּטָלִים

מתוך הדרן בסיום מסכת, עפ"י תפילת בית המדרש, בתלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף כח, עמוד ב

לב שלם

כשאת לידי אני הולך צולל

כשאת רחוקה אני מתחיל לרוץ

את רואה לתוכי אני רואה דרךך

את רוצה נקודות אני רוצה רצוף

וכשאני מתפרק

את יותר שלמה

גלים גלים בא הכאב

לב שבור הוא לב שלם

לב שבור הוא לב שלם

ברי סחרוף, לב שלם, בתוך: נגיעות, תשנ"ח (1998)

חכם משה מלכה

מלמד שהשלמות אינה רק בבעלי התורה, אלא גם באנשי מעשה.

ישנם אנשים הרואים את השלימות רק בבעלי תורה ולא באנשי מעשה, וטועים הם. וכבר אמרו חז"ל: 'לא המדרש הוא עיקר אלא המעשה', ו'עתיד הקב"ה לעשות צל וחופה לבעלי המצוות אצל בעלי תורה בגן עדן' - הרי שגם בעל מעשים טובים שווה הוא לבעל תורה. ...

'אשרי מי שגדל בתורה, ועמלו בתורה, ועושה נחת רוח ליוצרו, גדל בשם טוב ונפטר בשם טוב' - רבי יוחנן בעל המימרה גילה לנו, שלא דווקא מי שגדל בתורה - היינו מי שהיה גדול בתורה, אלא אפילו מי שהיה עמלו בתורה - כלומר שכל מעשיו, כל העמל שלו, העסק שלו, הוא על פי התורה. כי על ידי מעשיו הטובים והנהגתו הישרה, עושה נחת רוח ליוצרו.

דרש משה, דרשות והרצאות, הספד על ירא שמיים ובעל צדקות, עמוד 311, הוצ' אורות יהדות המגרב, לוד, תשנ"ד (1994)

נולד בשנת תרע"א (1911) בהרי האטלס במרוקו. בן 18, עבר לעיר הבירה רבאט, שם לימד בתלמוד התורה, מסר שיעורים, וניהל את הלימודים בחברת 'פתח תקווה', שמנתה כ-200 בחורים ובחורות. בשנת תש"ז (1947), שימש כרב שלוש ערים במרוקו הספרדית. כשחזר שימש כמורה בבית המדרש לרבנים ברבאט, ובשנת תשי"ג (1953) מונה לרב ודיין בעיר בני מלאל. בשנת תשט"ו (1956) עבר לקזבלנקה, ושימש בבית הדין בקזבלנקה, שפעל בראשותו של רבה הראשי של קזבלנקה, חכם שלום משאש. בשנת תשכ"ז (1967) עלה לארץ ישראל, ושימש כרבה של העיר פתח תקוה עד פטירתו. חכם משה מלכה נפטר ביום י"ג אדר ב' תשנ"ז (1997), ומנוחתו בבית העלמין סגולה בפתח תקווה. הוא חיבר ספרים רבים והם: ספרי השו"ת: 'מקווה המים' - ו' חלקים, 'והשיב משה', ספרי דרשות ופרשנות על התורה: 'נטפי המים' - ב' כרכים, 'באר משה', 'דרש משה', והספר 'למען השבת'.

וְאֵל בִּינְתֶךָ אֵל תִּשְׁעֶנּוּ. בְּכֹל דְרָכֶיךָ דַּעְהוּ

משלי, פרק ג, פסוקים ה-ו

צָרוֹר הַחַיִּים

הַתְּנַעַר, מַעֲפֵר קוֹם,

לְבַשׁ בְּגָדֵי עֲבוֹדָתְךָ, אָבִי.

טֹל אֶת הַמַּפְתָּחוֹת (שִׁקְשׁוּקִים

נִדְמָה עֲתָה כְּמוֹ הַד פְּעֻמוֹנִים רְחוֹק),

אֶת הַכְּרִיכִים, אֶת מוֹטְבְּעוֹת הַכֶּסֶף,

אֶת צָרוֹר הַחַיִּים הַזֶּה - הַפְּשׁוּט

עַד עָצָב. עֲמוֹד עוֹד פְּעַם

אֶחָת לְפָחוֹת עַל סֶף

הַדָּלֵת, כְּאֵדָם הַמִּתְעַדֵּד

לְשׁוֹב לְבֵיתוֹ

עִם רֵדֶת

עָרֵב.

אלי אליהו, צרוֹר הַחַיִּים, בתוך עיר ובהלות, הוצ' עם עובד, תשע"א (2011), עמוד 72

חכם יצחק צאלה מכמל

מלמד שלא ירפה ממלאכתו לפרנסה, שזה גם כן נחשב לצורך קדושה.

ואל יאמר אדם: אין לי עוד מעתה לעסוק במשא ומתן, ולא בשום מלאכה, כי אם אשים כל מעשיי, דיבורי ומחשבתי בתורה, למען אוציא את כל חלקי נשמתי על דבר קדושה.

לא כן הוא, כי אי אפשר זה בלא זה. אם אין קמח אין תורה, וכלל הוא ביד האדם, בכל דרכיך דעהו, וזה גם כן נחשב לצורך קדושה, ולא תרפה ממלאכתו המוטלת עליו לפרנס את עצמו ובני ביתו. כמו שנאמר בגמרא: 'שלושה צריכים חיזוק - תורה, תפילה ודרך ארץ' - שגם העסק צריך האדם לשים עין שכלו והשגחתו עליו ולא ילך בעצלתיים.

ספר דבר בעתו - דרוש ג', עמוד 244, הוצ' המכון לחקר יהדות בבל, אור יהודה, תשס"א (2001)

נולד ביום י"ג תשרי תרל"ו (1875) בבגדאד שבעיראק. למד בימדרש תלמוד תורה ובישיבת 'בית זילכה'. בשנת תרנ"ח (1898), בהיותו בן 23, נפטר אביו. אמו פרנסה את המשפחה כדי שבנה ימשיך ללמוד תורה.

בשנת תרס"ה (1905) חכם מכמל עלה לארץ ישראל עם כל משפחתו. המשפחה ביקרה במקומות הקדושים, והתגוררה בירושלים כמה חודשים, בשל המצב הבריאותי, שבה המשפחה לבגדאד. בשנת תרס"ו (1906) שימש כמורה לתנ"ך, תלמוד ועברית בימדרש תלמוד תורה. בשנת תרע"ט (1919) החל להכשיר מורים בימדרש תלמוד תורה, ובנוסף שימש כמורה לשיעורי עברית, דקדוק ותולדות עם ישראל. בשנת תש"י (1950) חכם יצחק צאלה מכמל עלה לארץ יחד עם כל משפחתו במסגרת עליית יהודי עיראק. תנאי המגורים הגרועים במעברה הרעו את בריאותו, והוא נפטר עוד במעברה. חכם יצחק צאלה מכמל נפטר בערב שבת, ד' סיוון תשי"א (1951). הוא נקבר בהר המנוחות בירושלים. בין חיבוריו הספרים: 'דבר בעתו' - דרושים למועדים, ו'נתיבות יצחק' - חכמת העיבור ולוח השנה.

אשמורת שלישית: וְכֹל בְּנֵיךְ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךְ.

ישעיהו פרק נד, פסוק יג

חכם יום טוב אלגאזי 1727 - 1802, איזמיר - ירושלים. ב-1735 עלה לארץ ישראל.
מלמד שבבוא נפש לעולם, מתחדש מה שקיבלה נשמתו בסיני.

חכם יצחק פרחי 1782 - 1853, צפת - ירושלים.
מלמד שכל אחד קיבל חלקו מסיני, אך לא ידע היכן חלקו נתון.

חכם ניסים אברהם אשכנזי נפטר ב-1860, איזמיר - איזמיר.
מלמד משל התורה למים, שיורדים לעולם כולו, ואינם מים של יחיד.

חכם ברוך אסבאג נפטר ב-1946, מרקש - סאפי.
משלו על השומרים בפתחה של תורה, שאינם מניחים ההמון להיכנס.

מארי יחיא בדיחי 1803 - 1887, צנעא - צנעא.
מלמד למשוך לב האדם כשיתחיל ללמוד התורה בסיפורי אגדה.

חכם עומר אביטבול 1782 - 1854, צפרו - צפרו.
מדייק 'לאוהבי תורתך', ולא ללומדים בה.

מה שתלמיד ותיק, עתיד להורות לפני רבו,

כבר נאמר למושה בסיני.

תלמוד ירושלמי, מסכת פאה פרק ב, הלכה ד

יום הולדת

היום יום הולדת שמח.

היום זה יום כזה, שבא לך לבכות

משמחה, היום הוא יום בו, המלאך לחש לך

את שמך, איך עליך להנהיג, כשתצא לדרך

ויהיה מודאיג, היום גילו לך הכל.

היום אתה תבין הכל.

עמיר בן עיון, יום הולדת, מתוך הכל עד לכאן, נבל עשור הפקות, תשס"ו (2006)

חכם יום טוב אלגאזי

מלמד שבבוא נפש לעולם, מתחדש מה שקיבלה נשמתו בסיני.

הוא יתברך קיבץ כל הנשמות העתידות לבוא בכל דור ודור בהר סיני, ואת כולם השמיע בהוד קולו כל פרטי תורה שבעל פה, וכל החידושים העתידיים להתחדש בכל דור ודור, וכל הסייגים הצריכים וראויים בכל דור.

ואז כל נפש ונפש קיבלה ונשתקע בה, כל המתייחס אליה מכל הפרטים, ובכללות כולם נמצא הכול. ובכן בבוא כל נפש אל העולם הזה, מתחדש מה שקיבלה - כי הוא חלקה בתורה.

וגם שיראה שעל ידי יגיעתה הוא מבין - לא כן הוא, אלא שאותו דבר, היה אבוד ממנו, ועל ידי היגיעה ימצא אותו, אבל לעולם הוא - מה שקבל מסיני.

יום טוב דרבנן, דף עה, עמוד א. ירושלים, תר"ג (1843)

נולד בשנת תפ"ז (1727) באיזמיר שבטורקיה. בשנת תצ"ה (1735), בגיל 8, עלה עם משפחתו לירושלים. בשנת תקי"ח (1758) נמנה בן חכמי ישיבת 'נווה שלום' בירושלים והשתייך לחברת הרבנים 'אהבת שלום' שבראשה עמד חכם שלום שרעבי - הרש"ש. בשנת תקל"ו (1776) מונה לראשון לציון, ובשנת תקל"ז (1777), לאחר פטירת חכם שלום שרעבי - הרש"ש, התמנה לראשות ישיבת המקובלים 'בית אל'. בשנת תקנ"ח, (1798) החל מסע נפוליאון בארץ ישראל. היהודים בירושלים נחשדו בנטיה לטובת הצרפתים, והיו נתונים בסכנה, במיוחד לאחר שנפוליאון פרסם שבכוונתו להחזיר ליהודים את ארץ ישראל. בהנהגת חכם יום טוב אלגאזי התכנסו היהודים בכותל המערבי לתפילה נגד המלחמה. וכן הציעו לערבים את התנדבותם לבצר ולחזק את חומות העיר.

חכם יום טוב אלגאזי נפטר ביום ב' באדר א' תקס"ב (1802), ונטמן בבית הקברות בהר הזיתים בירושלים, ליד קברו של אביו - הראשון לציון חכם ישראל יעקב אלגאזי וקברו של מורו חכם שלום שרעבי - הרש"ש.

לא נפלאות היא ממך ולא רחקה היא.
לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו

דברים, פרק ל, פסוקים יא-יב

לא בשמים

לא בשמים

לא רחוק

הטוב נשב.

הלא קרוב הוא מאד

הלא פה הוא

הלא להטו בידך

לוחש לעשותו

עכשו.

חמוטל בר יוסף, לא בשמים, בתוך: שריקה, הקיבוץ המאוחד, תשע"ד (2014)

חכם יצחק פרחי

מלמד שכל אחד קיבל חלקו מסיני, אך לא ידע היכן חלקו נתון.

כל אחד מישראל קיבל חלקו מסיני, והרי הוא - בתוך התורה הקדושה, אשר היא 'ארוכה מארץ ורחבה מיני ים', ולא יוכל לידע האדם, זה חלקו - היכן הוא נתון, ו'איה מקום כבודו'? - אם בפשט, אם ברמז, אם בדרש, אם בסוד.

והבן כסיל אומר: למה לי לטרוח? - מאחר שזה חלקי, ואין אדם יורד לתוך אומנותו של חברו, ובוודאי כי בלי טורח ובלי יגיעה, מגלים לי רזי תורה, וכבודי במקומי מונח, עד שיבוא מאליו ומעצמו. והוא לא ידע, כי אף על פי שהיא חלקו שקיבלה מסיני, מכל מקום, איננו בא אליו, כי אם אחר יגיעה רבה, כמו שהבאנו לעיל, מצאתי ולא יגעת - אל תאמין.

מתוק לנפש, עמוד ריח, הוצ' אהבת שלום, ירושלים, תש"ס (2000)

נולד בשנת תקמ"ב (1782) בעיר צפת. בשנת תקנ"ח (1798) מת עליו אביו, והוא עבר לירושלים וחסה בצלו של חכם יום טוב אלגאזי. הוא שימש רבים מגדולי החסידים בירושלים, ובתוכם חכם אברהם שלום מזרחי.

משנת תקפ"ח (1827) יצא כשליח דרבנן שלוש פעמים לטורקיה, לבלקן, ולערי איטליה. במסעותיו הוא נהג לחלק את ספריו, וכך הופצו ספריו בקהילות ישראל. כשחזר לירושלים, עמד בראשות ישיבת 'חיי עולם', ושימש בהנהלת ישיבת 'תפארת ישראל'. הוא נודע בכינוי 'המגיד הירושלמי' - על שם תוכחותיו ומוסריו.

חכם יצחק פרחי נפטר ביום ג' אייר תרי"ג (1853) ונטמן בהר הזיתים. הוא זכה להוציא לאור ספרים רבים. בין ספריו: 'מתוק לנפש' - פרקי מוסר, 'זכות הרבים' - חידושים על התורה, 'מרפא לעצם', 'שבט מישור', 'צוף דבש' 'ומתוק מדבש' - פרקי מוסר, 'טוב ירושלים' - תיאור גודל מעלת ארץ ישראל. 'אמרי נועם' - פרפראות על סדר פרשיות התורה.

'הוי כל צמא, לכו למים', ואין מים אלא תורה.

מדרש רבא, במדבר, פרשה א

באר בשדה

בְּאֵר בְּשָׂדֵה חֲפְרוּהָ רוּעִים

וְעֲדָרֵי זָרִים יִצְטָרוּהָ.

נִדְדוּ, הִלְכוּ בְּעַקְבֵי הָרִים

רוּעִים אֲשֶׁר בָּרוּהָ.

עָלִי בְּאֵר חֲפְרוּהָ רוּעִים

עֲדָרֵי זָרִים יִצְמָאוּ:

עָלִי בְּאֵר בְּאֵר עָלִי

תַּעֲנֶה: מִימֵי נִקְלָאוּ

עמנואל זמיר, באר בשדה

חכם ניסים אברהם אשכנזי

מלמד משל התורה למים, שיוורדים לעולם כולו, ואינם מים של יחיד.

שלא תאמר שכיוון שהתורה בא לו לאדם, אלא על ידי עמל וטורח, וכמו שנאמר בירושלמי, אם כן מעיקרא - מה לו ללמד תורה לרבים!?

שהרי זה דומה לדין באר מים חיים, שמשום שיגע בחפירה נהיים לו כמים של יחיד, ויכול למחות לבני העיר הצמאים אל המים להסתפק מהם.

וככתוב לזה דרשו סמוכים שנאמר: 'מה מים יורדים לעולם, כך דברי תורה יורדים לעולם' דייקא, וכלומר ש'מה מים יורדים לעולם' - ונהיים מים של רבים, ונהנים ממנו כל צמא, כך דברי תורה.

דרש אברהם חלק ב, עמוד קה, דפוס סעדי הלוי אשכנזי, תרי"ב (1852)

נולד בעיר איזמיר שבתורכיה. הוא למד תורה מפי אביו, ומחכמי איזמיר, שבזמנו. הוא נשא לאישה את רחל. היא הרתה לו 18 הריונות, אך ילדיהם לא זכו לחים ארוכים, ונפטרו בצעירותם.

חכם ניסים אברהם אשכנזי כיהן כדיין בבית הדין באיזמיר לצד חכם חיים פלאגי, ביתו היה בית ועד לחכמים ובית פתוח לגמילות חסדים לכל אנשי העיר.

חכם ניסים אברהם אשכנזי נפטר ביום ט"ו באלול תר"כ (1860).

חכם ניסים אברהם אשכנזי חיבר ספרות ענפה רחבה, שחלקה יצא לאור בימיו, וחלקה הוצאה לאור על ידי בני אחיו. מבין ספריו: 'נחמד למראה' - פרוש על הירושלמי, מעשה אברהם - שו"ת על ארבעת חלקי השולחן ערוך, 'דרש אברהם' - דרשות ופירושים לתורה, 'נאה דורש' - דרשות שונות, 'נאה להודות' - פירוש תהלים.

עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אתה
ובנה עליה מצודים גדלים.

קהלת, פרק ט, פסוק יד

יהי הכל שייך לכל

יהי הכל שייך לכל שיוכל להיטיב עמו

הילד לאשה האמהית - למען יגדל;

העגלה לעגלון הטוב - למען ינהג בה היטב;

והאדמה למשקים אותה מים - למען תתן פריה פעתו.

ברטולד ברכט, יהי הכל שייך לכל, בתוך מעגל הגיר הקווקזי, תרגום לעברית נתן זך, עמוד 125

חכם ברוך אסבאג

נושא משלו על השומרים בפתחה של תורה, שאינם מניחים ההמון להיכנס.

אשא משלי ואומר: 'עיר גדולה היתה לא-להים', והיו בה עשירים גדולים ובנו בתים ונטעו כרמים וגינות ופרדסים, והיו בהם כל עץ מאכל, 'תאוה לעיניים ונחמד להשכיל', וברכות מים ופרחים ושושנים, וכל המטייל בתוכם ימצא תענוג ועידונים. אבל זו הצרה, שיש שומרים על הפתח, והם אינם מניחים ליכנס שם העניים והאומללים, אלא אנשים יקרים לבושי מכלול.

ויקום אחד מן העניים ויקנא לאחיו ... וילך ויקבוץ פרוטות מפתחי נדיבים, ויקנה מראה אחת, וישם אותה נגד הגן, ובאים האומללים ומסתכלים במראה, ורואים מה שבתוך הגן ...

והנמשל מובן מאליו: שרבני דורנו ה' עליהם יחיו, חיברו חיבורים גדולים ועצומים, מי בדרושים ומי בפלפולים ומי בליקוטי דינים, והיה כל העובר בהם ימצא תענוג 'ואכל וחי לעולם'. אבל זו הצרה, שלא יוכלו ללמוד בהם ... אלא החכמים והתלמידים, אבל ההמון לא ידעו מאומה.

ספר מנחה בלולה, עמודים 2-3, חמו"ל, קובלנקה, תש"ה (1945)

נולד במרקש, במרוקו. שם למד והוסמך לרבנות. לימים נודע כמקובל וכפוסק וכיהן כרב ראשי בעיר סאפי. דברי תורתו מובאים בספרי חכמי דורו ובתוכם חכם יוסף משאש, חכם יוסף בן נאים, וחכם דוד צבאח.

בשנת תרפ"ד (1884) הקים בעיר סאפי את ישיבת 'עץ החיים'. הוא הזמין את רבי שמעון ברוך אוהיון ללמד בה, וכל אותה עת התאכסן בביתו, והיה לו כאב.

חכם ברוך אסבאג נפטר ביום ג' באדר בשנת תש"ו (1946), ונטמן בעירו סאפי. בין חיבוריו, שיצאו לאור הספרים 'מנחת משה' - דברי קבלה לזכר בנו משה שנפטר בקיצור ימיו ושנותיו, 'קורבן מנחה', 'מנחה בלולה' - דינים, מוסר ודרשות בערבית ובעברית.

מושגני אחרוך נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך

שיר השירים, פרק א, פסוק ד

יודו לך רעיוני

יודו לך רעיוני אל מובטן יוצרי

על קרבתך בסיני להאיר את נרי

על בן בתחונני אפאר בשירי

בכל ימי ושוני עד לעד לעולם

אשמח בך אל עולם

אשמח בך גואל נפשי

את גאלת עולם

ששון לפי המה בזכרי חסדיו

בי בחר מפל אמה ישראל עבדיו

נצר נטיעה תמה האבות ידידיו

אכן אדק שלמה משרש גדלם

אשמח בך אל עולם

אשמח בך גואל נפשי

את גאלת עולם

רבי ישראל אבוחצירה, הבבא סאלי, יודו לך רעיוני (אשמח בך)

מארי יחיא בדיחי

מלמד למשוך לב האדם כשיתחיל ללמוד התורה בסיפורי אגדה.

'כוח מעשיו הגיד לעמו' - רצה לומר: כדי שממידותיו וממעשיו ילמוד האדם, כשיבוא לדרוש לעם וללמדם חוקי הא-לוהים ותורותיו, שכמו שהוא פתח והתחיל התורה בסיפורי אגדה, שהם סיפורי בריאת העולם, שעל ידי זה נמשך לב האדם אחר לימוד עסק התורה, ויתלהב ליבו לאהבת השם יתברך, במה שרואה גבורת השם יתברך וחסדיו ונפלאותיו אשר עשה עם האבות ובניהם, שהוציאם ממצרים, וכיוצא באלו, הסיפורים שאני קורא אותם סיפורי אגדה, כמאמר הפסוק 'הגיד לעמו' - הגיד דווקא.

חן טוב, עמוד ב, דפוס דרוור, ירושלים, תש"ל (1970)

נולד בשנת תקס"ג (1803) בצנעא שבתמן. הוא גדל ולמד בין ברכי החכמים של צנעא, והיה בקי הן בתורת הנגלה, והן בתורת הנסתר. לפרנסתו עסק בכתיבת ספרי תורה. בשנת תר"ד (1843) יהודי צנעא סבלו מגזירות שונות. מארי יחיא בדיחי נכלא ועונה בבית האסורים. לאחר זמן קצר נמלט מארי יחיא בדיחי מבית האסורים, וגלה לעיר כוכאבן, שם עמד בראש הקהילה היהודית. בשנת תרל"ד (1873) לאחר כיבוש צנעא על ידי התורכים, שב מארי יחיא בדיחי לצנעא, ועמד בראש הישיבה הכללית, שם זכה להשאיר אחריו תלמידים גדולים בתורה כמו מארי שלום אלשיך. מארי יחיא בדיחי נפטר ביום ט"ז תשרי תרמ"ח (1887). מארי יחיא בדיחי כתב שני ספרים: 'לחם תודה' - קיצור הלכות שחיטה על פי ספר שערי קדושה למהרי"ץ (מארי יחיא צאלח). ו'חן טוב' - דרושים על התורה ושו"ת.

כיצד ידענו רוחניות על גבי תאמר כי ארץ נהיה ענין
היה והגות אלת מיתתה וזאת אמרת נב כי גם כי לא
גדו וינין המלך ויאמר חל לא את הילוך הדו והמח
תמיתתו הוא אמו וישמחו כל ישראל
המטעם אקרי שפט המלך ויראו מפני המלך כי ה
חכמת אלקים בקרבו בקשות מועיל
שילמה מלך עב כס ישראל ואכלה השערי
כי ילזויהו בן צדוק המלך אמיתורף ואחרי
שישא ספרים הושפע בן אחימלך המלך
ובנהו בן יהודיע על הצבא
כהנים וקציריהו בן נתן על הנלכים

פרעה מלך מצרים וקח את בת פרעה ויבאה אל עיר
דוד עך ככלו כלנות את בנות ואת בנות ה' ואת רומת
ויורטלם סביב רך העם מהבאים בממות כי לא נבנה בית
כ'סם ה' ישי המים ההם
ולאדם שלמה את ה' מלכות בחקות דוד אביו ריך
בממות הוא סובדו ומקטן ריך המלך גמילה למוח שם
כי הוא חכמה חזונה אלה עמית ועלה שלמה על המלך
הוא מבנין ג'אה ה' אל ט'למה מלומם המלמה אמר
אלקיהו טאל מה אתן כך ויאמר טמחה אהה עמית עם
עבדך דוד אבי לוסך מלכ באשר ריך מלךך באבודת
ובעדיקה וביעדות כלב עמך ותשמור כל את הלוסי והל
הענין

שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאֵין לָמוּ מְכַשׁוּל.

תהילים, פרק קיט, פסוק קסה

אורייתא

אורייתא אורייתא [תורה, תורה]

מזה אימא לגבך [מה אומר בשבילך]

איילת אהבים ויעלת חן

עילאה ותתאה [העליונים והתחתונים]

רחמין דילך [אהבותך]

כמה ימין ונחלין [כמה ימים ונחלים]

ומקורין ומבועין [ומקורות ומעיינות]

מתפשטין מינד לכל סיטרא [מתפשטים מנך לכל צד]

מינד כולא, מינד כולא [מנך הכל, מנך הכל]

אורייתא אורייתא, אביתר בניא מספר הזוהר מתוך לילה כיום יאיר, תשס"ט (2009)

חכם עומר אביטבול

מדייק 'לאוהבי תורתך', ולא ללומדים בה.

'שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול' - שיש להם שלום רב ביותר לפי שהקב"ה בעצמו שומרו. ואם תאמר וכל זה לא נאמר אלא כשיודע הלכה על בוריה, אבל אם אינו יודע הלכה על בוריה אדרבא עושה בה רקיע של שווא.

לכך דקדק הפסוק בלשונו ואמר: 'לאוהבי תורתך' - ולא ללומדי תורתך, שכוונתו לומר שמתוך שאוהביה 'אין למו מכשול' - שוודאי יודעים הלכה על בוריה.

עומר התנופה, עמוד קפה, הוצ' ישמח לב - תורת משה, ירושלים, תשנ"ב (1992)

נולד בשנת תקמ"ב (1782) בעיר צפרו שבמרוקו. לפרנסתו עסק במסחר, ובלילות היה יושב והוגה בתורה. חכם עומר אביטבול היה ידוע בהכנסת האורחים שלו וביתו היה פתוח לכל אדם. כל אימת שהגיע לצפרו מתפילאלת חכם יעקוב אבוחצירא, האביר יעקב, היה מתארח בביתו. חכם עומר אביטבול נשא ונתן עם חכמי דורו ביניהם חכם יצחק בן וואליד, חכם יוסף בירדוגו, חכם עמרם אלבאז ועוד. הוא השאיר אחריו תלמידים רבים, ביניהם חכם משה רפאל אלבאז - הרמ"א.

חכם עומר אביטבול נפטר לאחר מחלה ארוכה, ביום א' שבת תרי"ד (1854). חכם עומר אביטבול כתב ביאורים וחידושים רבים לתורה, חידושים אלו הוצאו לאור בספרים הבאים: 'מנחת העומר - שו"ת', 'עומר התנופה - ביאורים על התורה', 'עומר מן' - דרושים לפרשיות התורה, 'עת הזמיר' - אגרות ומליצות, 'שירת העומר - ביאורים על אגדות חז"ל', 'שירת העומר - שירים ופיוטים'

שיר אהבה אשר לשאול

לִילָה לִילָה עֲלִיתִי גַג-בֵּיתִי
אֶל הַמַּעֲקָה נִשְׁעַנְתִּי נִשְׁקַפְתִּי:
לְרֹאשׁ אֲשֻׁמְרוֹת קַדְמוֹתֵי הַצְּפִירָה
הוּי שִׂאֲהֶבָה נִפְשֵׁי אֵיךְ:
אִם נִשְׁאֲתָ טְחוֹן לִפְנֵי שׁוֹכֵךְ
מִמְּכַר-עֶבֶד נִמְכַרְתָּ לְפִלְשֵׁת
אוּ צַחַח צָמֵא בְּצַחֲיָהָ קַרְסֵת נִפְלְתָ:
תַּנִּים גְּרָמוּ עֲצָמוֹתֶיךָ
וְעוֹרְבֵי נַחַל אֶל עוֹרֵב לְבָשְׂרֶךָ קָרְאוּ:
חֲלָפָה אַחַת אֲשֻׁמְוֹרָה
מִשְׁנֶה אַחֲרֶיהָ חֲלָפָה:
כְּלָבִים צָעֲקוּ נֶעַר חַמּוֹר:
עַרְפְּלֵי טָרֵם-בִּקְרַר מִתְמַרְיִם בְּעַמּוֹק
מִתְרַפְּקִים עַל שֵׁן-צוּרִים וְצוֹק:
הִתְחִילוּ מִכְחִילִים הָרִי נִפְתְּלֵי:
מִת יָרַח בְּלַקּוּיּוֹ בְּגִיָּא
אֲנִי עָרָה וְלִבִּי לְבַחֲרֵי:

שאול טשרניחובסקי, שיר אהבה אשר לשאול, פרק ה, אודיסה (1922)

רבי אליעזר אומר: שלוש משמרות הוי הלילה, ועל כל משמור ומשמור יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי, שנאמר: ה' ממרום ישאג, וממעון קדשו יתן קולו, שאוג ישאג על נווהו.

וסימן לדבר: משמרה ראשונה - חמור נוער; שנייה - כלבים צועקים; שלישית - תינוק יונק משדי אמו, ואשה מספרת עם בעלה.

תלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף ג, עמוד א

לעילוי נשמת חכמי ישראל

דע שמנהגינו להדליק נר נשמה לכבוד הצדיקים
ולעילוי נשמתם, שנאמר נר ה' נשמת אדם.
ומה טוב להוסיף מאור התורה על אור הנר,
שנאמר נר מצווה ותורה אור.
ומה טוב להרבות מתורת הצדיק ביום פטירתו,
שאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי
כל תלמיד חכם, שאומרים דבר שמועה מפיו
בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר.
ואף אם כל השמים יריעות, וכל בני אדם
לבלרים, וכל היערים קולמוסים,
איננו יכולים לכתוב מה שלימדו רבותינו. אך
טוב מעט לצדיק, ובזכות תורתו הקדושה,
ובזכות הלימוד שילמדו ישראל בשמו, ביום
פטירתו, הקב"ה ישים חלקנו עמהם,
ולעולם לא נבוש כי בקב"ה בטחנו, ועל חסדו
הגדול באמת נשענו,
ומה רב טובך אשר צפנת ליראך.

החכם היומי • לימוד תורה לחג שבועות

אלי ברכת, סמנכ"ל חינוך כל ישראל חברים ראש בית המדרש ממזרח שמש
חני ממרס, ראש מטה ומנהלת יח"צ • **חיה נאמן**, מנהלת מפת"ח

www.hyomi.org.il

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAËLITE UNIVERSELLE

בית כל ישראל חברים בית ספר חקלאי מקווה ישראל חולון 5891000 טל. 072-2566671 • פקס. 072-2566690
משרד ירושלים רחוב יפו 99 ירושלים טל. 02-6235034 • פקס. 02-5619312 www.kiah.org.il